

La creació del món

De dijous sant al segon dia de Pasqua he passat el temps caminant per la muntanya i llegint a la vora del foc. Caminar per la muntanya, aquests dies, pot ser una activitat més aviat social i en alguns punts multitudinària, com a les faldes del Penyagolosa on es desplaça una població de campistes, famílies urbanes amb iaia i criatures i adolescents carregat amb música estrident i mecànica. Però hi ha camins que els campistes no saben, i com a l'hivern ha plogut és tot cobert d'una tendror de verd encara pàl·lid, el romaní està florit de blau esvaït i les argelagues de groc violent, els arbres trauen borrons i fulletes tendres, i més o menys d'això en diem primavera. A les televisions posaven passions i morts, processons lúgubres i milers d'encaputxats exòtics i sinistres. A la vora del foc, jo llegia *La creació del món*, del gran portuguès Miguel Torga, mort fa poc de temps.

El món es pot crear cada primavera, a pesar de les processons, o es pot crear en els pocs anys que dura una mica d'adolescència o d'infància, o es pot crear al llarg de tota una vida. Si es crea en uns pocs anys inicials, de la creació en mans d'Hugo Claes en pot resultar un esplèndid volum de més de set-centes pàgines que es diu *La pena de Bèlgica*, que va dels secrets infantils d'un col·legi de monges a les planes de Flandes, passant per la petita burgesia d'una petita ciutat, pel nacionalisme flamenc exemplarment reaccionari, la guerra, els nazis i altres amics, la carn de pecar i la carn de menjar, els llibres i la literatura. I així el protagonista recorre els primers anys acumulant matèria per al llibre que més tard escriurà ell mateix, és a dir Hugo Claes, per demostrar que el món en definitiva és més important que Bèlgica —que no se sap quina existència o importància té— i fins més important que Flandes, que és una pàtria certa. Havia llegit, doncs, el llibre d'Hugo Claes, pocs dies abans, i entre dijous sant i dilluns de Pasqua he llegit el de Miguel Torga, que és un volum si fa no fa igual de gros. Crear el món no és un esforç de pocs fulls, com ara volen els editors quan el llibre ha d'encaixar en col·leccions vendibles.

Miguel Torga va nàixer a principis de segle en un poble

perdut de Tras-os-Montes, i tingué temps de ser seminarista infantil, criat domèstic a Porto, emigrant adolescent al Mato Grosso, estudiant a Coimbra, poeta, metge rural, habitant de les presons salazaristes, i el nom que més espai ocupa en la literatura portuguesa del segle XX. Quan jo em vaig fer la foto assegut al costat del Pessoa de bronze que hi ha davant del cafè Casa Havaneza de Lisboa, no sabia qui era Miguel Torga ni n'havia sentit parlar, i ara em fa una mica de vergonya. Però Torga es va passar anys portant ell mateix els seus llibres a la impremta, pagant-se l'edició en paper barat, i suportant la pena de Portugal que és ser alhora un país

massa gran i massa petit, haver ajudat a donar forma a la terra i ser alhora només un racó de vida provinciana en un marge d'Europa. Perquè Amèrica, Àsia i Africa i les illes entremig estan plenes de presència portuguesa, i ningú no ha estat protagonista d'una epopeia com aquesta de poble petit amb gestes de gegant: *"els cinc continents estaven plens de la inquietud lusitana"*. Però al final de les navegacions i dels descobriments, al final de Camoes i *Os Lusíadas*, de la "missió civilitzadora" i d'un imperi planetari, el que queda de tot plegat és un petit país carregat amb un feroç sentiment de frustració: *"Ningú de nosaltres acceptava la seua pàtria de manera natural i senzilla. En les veus que l'exaltaven o la denigraven vibrava el mateix despit, la mateixa humiliació, el mateix sentiment d'inferioritat"*. És difícil, des d'ací, entendre la humiliació d'un poble imperial i planetari: deu ser que ningú no està

content amb el que li ha tocat. O deu ser qüestió d'ulls blaus i de prosperitat: els flamencs no han fet imperis americans i asiàtics, i tanmateix tenen un esplèndid sentiment de superioritat.

I d'aquesta manera es van creant els mons que ens fem, els que ens talla el mal sastre de la història —que sempre és massa balder o massa estret—, i el que ens cosim laboriosament mirant que no ens resulte massa incòmode: *"i tots arribem al nostre últim dia amb la visió d'un món creat a la nostra mesura, original i únic"*. Això hauria de comptar, igual que compta cada any el naixement de les fulles i la primavera. La resta és un accident. ■

JOAN F. MIRA

"Torga es va passar anys portant ell mateix els seus llibres a la impremta, pagant-se l'edició en paper barat, i suportant la pena de Portugal que és ser alhora un país massa gran i massa petit, a més d'un racó de vida provinciana en un marge d'Europa."